

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Боряна Стойнова Здравкова

за дисертационен труд на тема: „Конструиране на химерната група като девиантна субкултура с криминогенен потенциал” за присъждане на образователна и научна степен „доктор”

Област на висше образование: 1. Педагогически науки

Професионално направление: 1.2. Педагогика

Научна специалност: Теория на възпитанието и дидактика (Социална педагогика)

Обучаваща институция: Югозападен университет „Неофит Рилски“, Факултет по педагогика, катедра „Педагогика”

Дисертант: Рая Стефанова Димитрова

Научен ръководител: доц. д-р Николай Цанков

Данни за дисертацията

Представеният за обсъждане дисертационен труд поставя на дневен ред проблем с безспорна важност за всички нас. През последните години тенденцията към увеличаване на девиантните и делинквентните прояви сред подрастващите е все по-видима. Колизии в обществото, разпадът на ценностите, деформациите в семейната институция, предизвикателствата на съвременното и модерния свят оставят дълбок отпечатък върху децата и младите хора, оказвайки силно влияние при формирането им като личности. Все повече юноши и младежи на прехода между детството и света на възрастните се оказват с изкривени представи за реалността, с грешна преценка за себе си и околните, с неадекватно отношение спрямо установените норми и правила в обществото. И все повече от тях трансформират тези свои разбирания в асоциално/антисоциално поведение и деяния, граничещи с престъплението или с изявен противоправен характер.

Изтъквайки тези факти, считам, че докторантката е избрала актуална и значима тема за изследване, насочвайки фокуса към т.нар. химерни групи при подрастващите – потенциални бъдещи престъпни банди с

изключително опасно и вредно въздействие върху обществото. За специалистите с помагачи функции, за педагозите и всички, имащи отношение към възпитанието, образованието и развитието на детската личност, е пределно ясно колко наболял е проблемът и колко е важно да се предложат адекватни решения за ограничаването му чрез ефикасна превенция, основана на задълбочен анализ на причините, факторите, условията, които стимулират или биха възпрепятствали конструирането и функционирането на химерните младежки групи с девиантен характер.

Като сполучлив опит за търсене на точните отговори и предлагане на ефикасни решения в тази посока определям дисертационното изследване на Рая Димитрова.

Дисертационният труд има класическа структура за подобен тип научно изследване – увод, три глави, заключение с препоръки, използвана литература и приложения. Общият обем е 224 страници, като основният текст е поместен в 206 страници. Впечатляващ е наборът от използвани литературни източници по темата на дисертацията – общо 231, включващи публикации на кирилица и на латиница.

В увода е направен плавен преход от обосновката на темата към определяне на научния апарат за нейното изследване. Считаю че целта, задачите, предмета и обекта на дисертационното изследване са в пълно съответствие с темата, като се отличават с точност и яснота на формулировката. Имам известни резерви относно представянето на хипотезата и по-скоро следва ли да се формулира такава. В случая тя звучи повече като теза, чиято истинност е неоспорима и не е необходимо да се доказва.

В теоретичната част на дисертацията, която обхваща първа и втора глава, е направен обстоен и задълбочен анализ на химерната група като съвременна девиантна субкултура с изразен криминогенен потенциал. По силата на логиката докторантката е построила теоретичния анализ върху добра научна основа, която, от една страна, включва коректно изясняване на специфичната терминология и обосновка на използвания понятиен апарат, а от друга – синтезира богат набор от гледни точки, мнения и концепции от позицията на различните области на познание.

Налице е добра информираност относно научните изследвания в обхвата на темата. И не само това. Докторантката е съумяла да съчетае класическите теории и научни постановки със собствените разсъждения и

констатации на база точен поглед и обективна оценка на процесите, свързани с конструирането и трансформациите на съвременните младежки субкултури, характерни за постмодерното общество. От друга страна, в теоретичен план са разгледани и трансформациите на личността в периода на юношеството и младежката възраст в контекста именно на визираните субкултури и под влиянието на другите социализиращи фактори.

Така по естествен път фокусът на дисертационното изследване се насочва към химерните групи като отражение и продукт на съвременната реалност, чиито особености задълбочено и детайлно са представени във втората глава на дисертацията. Прави впечатление многопластовостта при очертаване профила на химерната група. Докторантката е обърнала внимание на всички онези елементи, които съставят модела на химерната младежка група като девиантна субкултура с криминогенен потенциал. В социалнопедагогически контекст са разгледани причините и факторите, свързани със семейството и възпитанието, с ролята на образованието и образователната институция, с мястото на другите възпитателни и социализиращи институти, с влиянието на средата. От психологическа гледна точка са изведени онези специфични особености и проявления в юношеска и младежка възраст, бележещи търсенето на идентичността и утвърждаването на личността в социален контекст.

Емпиричното изследване е представено в трета глава. То е в силна корелация с теоретичния анализ и се вписва логически в общата концепция на цялостното дисертационно изследване. С оглед постигане на поставената цел е подбран подходящ изследователски инструментариум – с разнообразие от методи и процедури, както и разнообразие по отношение на респондентите. Изборът на този подход е позволил на докторантката да проучи проблема във всичките му аспекти на база различни гледни точки и мнения. Налице е съответствие между получените резултати и изведените в увода задачи на изследването. И тук, както и в теоретичната част, прави впечатление умението на докторантката да анализира, основавайки се на широк набор от статистически данни, мнения, професионални оценки и на добро познаване на фактите и явленията в тяхната цялост и динамика.

На база анализите и обобщенията в теоретичен и емпиричен план е конструиран социалнопедагогически модел за превенция на риска от включване в химерни групи и на риска от рецидив, който е с висок потенциал по посока обогатяване на социалнопедагогическата теория и

практика в областта на превантивната и корекционната работа с деца с девиантно поведение и делинквентни прояви.

Авторефератът отразява обективно съдържанието на дисертационния труд. Подбраният текст дава цялостна представа за концепцията на дисертационното изследване, за неговата цел и изследователски задачи, както и за резултатите в теоретичен и емпиричен план. В автореферата са посочени четири публикации по темата на дисертацията. Те са публикувани в специализирани периодични издания или в сборници от научни конференции, което е показател за тяхната научна стойност.

Научни приноси

Приносната стойност на дисертационния труд може да се открие в няколко аспекта:

- На основата на широкообхватен теоретичен анализ от педагогическа, психологическа, социологическа, културологична гледна точка е обоснована съвременната младежка субкултура като закономерно социално явление и резултат от динамично променящите се ценности и светоглед на посткултурното общество.
- Направен е критичен анализ на причините и факторите, оказващи негативно влияние в процеса на социализация на подрастващите и тласкащи ги към девиации в психологически и поведенчески план, често пъти с пагубни последици. В социалнопедагогически контекст фокусът е насочен към семейството и обкръжаващата среда като основание за превенция и професионално въздействие от страна на помагащите специалисти за ограничаване на риска от девиации.
- Конструиран е профилът на химерната група като разновидност на съвременната младежка субкултура с девиантна насоченост. Детайлно са описани специфичните особености на девиантната общност в динамиката на нейното развитие, често водещо до трансформиране в криминогенна общност. Тази информация дава възможност за разработване на механизми за анализ и превенция на криминогенния потенциал на деца и младежи.
- Конструиран е социалнопедагогически модел за превенция на риска от включване в химерни групи и на риска от рецидив, който има необходимия потенциал да бъде приложен успешно в работата с деца с девиантно поведение, както и с такива с делинквентни прояви.

Бележки и препоръки

Приемам изведените от Рая Димитрова приноси в края на дисертационния труд. Струва ми се, че представени по този начин, стоят малко фрагментарно и в същото време са твърде детайлизирани. Смятам, че биха могли да се окрупнят, без това да налага игнориране на който и да било от тях.

Считам, че конструираният социалнопедагогически модел за превенция заслужава да бъде апробиран в реални условия. В тази връзка, бих препоръчала на докторантката да продължи работата по неговото доусъвършенстване и бих приветствала усилията ѝ да го приложи в практиката.

Заклучение

Въз основа на изложеното до тук считам, че дисертационният труд на тема „Конструиране на химерната група като девиантна субкултура с криминогенен потенциал” с автор Рая Димитрова притежава всички необходими и задължителни характеристики на качествено научно изследване с приносна стойност за социалнопедагогическата теория и практика. В тази връзка, заявявам своя положителен вот на Рая Стефанова Димитрова да бъде присъдена образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност Теория на възпитанието и дидактика (Социална педагогика).

24.11.2020 г.

Изготвил становището:

Доц. д-р Боряна Здравкова

